

AÇIK ÖĞRETİM ORTAOKULU TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA MİZAHİ ÖGELER

Yunus ŞAKİROĞLU*

Makale Geliş Tarihi: 22.11.2021

Makale Kabul Tarihi: 13.12.2021

Özet

Bu çalışma, “Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü” tarafından Açık Öğretim Ortaokulu (5, 6, 7 ve 8. sınıf) öğrencileri için hazırlanan Türkçe ders kitaplarının okuma metinlerini mizahi öğeler bakımından incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, mizahi öğelerin dağılımı bakımından analiz edilmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre yapılmıştır. Veriler Aydoğmuş (2017) tarafından geliştirilen “Mizah Öğeleri Değerlendirme Aracı” ile toplanmıştır. Çalışma verilerinin analizi nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizi tekniğine göre incelenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre; 6 ve 8. sınıf ders kitaplarında Erdemler, 5. sınıf ders kitabında Vatandaşlık; 7. sınıf ders kitabında ise Millî Kültürümüz teması en fazla mizahi öğenin yer aldığı temalar olmuştur. Ayrıca Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında en fazla kullanılan mizahi öğeler sırasıyla; tekerleme/uyaklı sözcük, ikileme/pekiştirme, deyim/atasözü, ünlem ve yansıma sözcükler olarak saptanmıştır. Son olarak, metin türleri ve görseller göz önünde bulundurulduğunda sınıf seviyesi yükseldikçe mizahi öge sayılarında azalış beklenirken incelenen Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında böyle bir durumun olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Türkçe dersi, Türkçe ders kitapları, açık öğretim, ortaokul

HUMOROUS ELEMENTS IN OPEN EDUCATION SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS

Abstract

This study was carried out to examine the reading texts of Turkish textbooks prepared for Open Education Secondary School (5th, 6th, 7th and 8th grades) students by the "Ministry of National Education General Directorate of Lifelong Learning" in terms of humorous elements. Within the scope of the research, the reading texts in the Open Education Secondary School Turkish textbooks were analyzed in terms of the distribution of humorous elements. The study was carried out according to document analysis, one of the qualitative research

* Arş. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, y.sakiroglu@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6151-7984

methods. Then, the data were collected with the "Humor Elements Evaluation Tool" developed by Aydoğmuş (2017). Moreover, the study data analysis was examined according to the content analysis technique, one of the qualitative data analysis methods. According to the results obtained in the study, the themes with the most humorous elements were found as Virtues in 6th and 8th grade textbooks, Citizenship in 5th grade textbooks, and Our National Culture in the 7th grade textbook. In addition, the most frequently used humorous elements in Open Education Secondary School Turkish textbooks are, respectively, rhyme/rhyming word, reduplication/reinforcement, idiom/proverb, exclamation and reflection words. Finally, considering the text types and visuals, it is determined that while the number of humorous items is expected to decrease as the grade level increases; however, such a situation does not exist in the Open Education Secondary School Turkish textbooks.

Keywords: Humor, Turkish lesson, Turkish textbooks, open education, secondary school

1. GİRİŞ

Çağımızda eğitim ve öğretim etkinlikleri iki koldan yürütölmektedir. Bunlar formal ve informal eğitimidir. Formal eğitim örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Uzaktan eğitimin bir türü olarak kabul edilen açık öğretim, yaygın eğitim kapsamında ele alınır.

Açık öğretim, “çeşitli nedenlerle örgün eğitime devam edemeyen ve yaygın eğitim sürecinde kendine yer bulmaya çalışan bireylerin devam ettiği bir eğitim sistemi”dir (Yenen Avcı, 2016: 159). “Öğretici ile öğrencinin bir arada bulunma zorunluluğunu ortadan kaldıran öğretim faaliyetleri sisteminin adıdır. Herhangi bir şekilde örgün öğrenime devam edemeyen öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerinden uzak kalmamak için başvurduğu ve günümüzde oldukça yoğun bir şekilde talep edilen bu sistem ortaokul, ortaöğretim, yükseköğretim düzeylerinde faaliyet göstermektedir” (Bulut, 2020: 933). Açıköğretim Ortaokulu ise “çeşitli sebeplerle ortaokula devam edemeyen ve zorunlu ortaokul yaş sınırını aşarak örgün eğitim - öğretim sisteminin dışında kalan bireylere uzaktan eğitim ilke ve yöntemleriyle her durumda, her yerde eğitim - öğretim imkânı vermek; bu eğitim sayesinde toplumun kültür düzeyini yükseltmek; mezun olan öğrencilerin meslek edinmelerini kolaylaştırmak ve onları bir üst öğrenime hazırlamak amacı güden eğitim sisteminin ilk basamağıdır” (Sis ve Eren Akgün, 2016: 368). Açık Öğretim Ortaokuluna devam eden öğrencilerin öğretim sistemlerinin örgün eğitim ortaokullarındaki öğrencilerin öğretim programlarıyla aynı olduğu düşünöldüğünde bu öğrenciler için hazırlanan materyallerinin de aynı özellikleri taşımaları gerekir (Sarıkaya, 2020: 246). Ders kitapları bu materyallerin başında gelir. Dolayısıyla örgün öğretim ders kitapları için yapılan düzenlemelerin açık öğretim ders kitapları için de geçerli olduğu söylenebilir.

İyi ve doğru hazırlanmış bir ders kitabı, hem öğretmenlere hem de öğrencilere büyük yarar sağlar. Hatta diğer araç gereçler olmadığında bile öğretmene yol gösterip istenen sonuca ulaşılmasına yardımcı olur. Eğitim-öğretim etkinliklerinin en önemli kaynaklarından biri olan ders kitapları eğitim ve öğretim sürecindeki etkinliklere kılavuzluk edip öğretmeni ve öğrenciyi amaçlar doğrultusunda yönlendirir (Kaya ve Kardeş, 2019: 324; Yılmaz ve Korkmaz, 2017: 112). Türkçe ders kitapları ise yukarıda ifade edilenlerin yanı sıra; çocuğun ana dil öğrenmesinde, okuma, yazma, konuşma, dinleme ve görsel okuryazarlık becerilerinin gelişimi üzerinde ve okuma alışkanlığı kazandırmada doğrudan etkilidir. Kaya ve Çiftci'ye (2021: 85) göre ayrıca Türkçe öğretimi programlarında başta dinleme becerisi olmak üzere birçok hedef ve kazanımın edindirilmesinde yegâne aracı ders kitaplarıdır.

Türkçe dersi, müfredat programı içerisinde geniş yer tutmaktadır. Çocukluk dönemlerinde ortaya çıkmaya başlayan sezgici düşünme, somut düşünceden soyut düşünceye geçiş, çocuklara bilişsel ve duyuşsal manada katkı sağlayacak bir ders konumundadır (Karagöz, 2009: 15). Ayrıca motivasyonu ve derse ilgiyi arttırmada Türkçe dersinin ve öğretmenin payı çok büyüktür. Öğretmen bu hususu sağlamada çeşitli yöntem, teknik veya beceriler kullanır. Tüm bunları kullanmasındaki amacı, öğrencinin derse ilgisini çekebilmek ve arttırabilmek, aynı zamanda öğretilenlerin de kalıcılığını sağlayabilmektir. Türkçe öğretmenleri öğrencilerin eğitim hayatlarında çok ciddi bir yer tutmaktadır ve tutulan bu yer; öğretme-öğrenme süreçlerinde ve de Türkçe ders kitaplarında bazı unsurların daha fazla işlenmesiyle daha da etkili hâle getirilebilir. Bu anlamda mizah, çok önemli bir araç konumundadır (Şakiroğlu, 2017: 6).

Mizah, Türkçe Sözlükte (TDK, 2005: 806) gülmece adı altında, “eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alay” ve “gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan edebiyat türü, mizah, ironi” biçiminde tanımlanmıştır. Ansiklopedi ve sözlüklerde ise (Ana Britanica 1993), “gerçeğin gülünç, alışılmamış özelliklerini vurgulayan bir düşünce biçimi” , “olayları gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerini yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme ve güldürme sanatına verilen ad” olarak ifade edilmiştir. Mizah, Savaş’a (2009: 91) göre, olay ve durumlara farklı yönlerden bakabilme becerisi, Aydın’a (2006) göre, yaşamı her yönüyle çevreleyen; duygu, düşünce ve davranışlarımızla sonunda içten gelen gülme hissini kahkaha seviyesine ulaşabilecek düzeyde çeşitlilik gösteren bir ifade biçimi, Çelik’e (2006) göre ise, olaylara mütebessim yaklaşma ve bu yaklaşımın da sanatlı bir söyleyişle ifade edilmesiyle ortaya çıkan sanat dalıdır.

Mizahın çok boyutlu yapısının bir getirisi olarak, eğitimde mizah kullanımının büyük faydalar sağlayacağı düşünülmüştür. Çünkü mizah, insanlarda olumlu kişilik özellikleri oluşturmada, stres ve olumsuz durumlarla başa çıkma becerisini geliştirmede, sosyal bir varlık olan insanın sağlıklı iletişim ağları kurabilmesinde, kaygı düzeyini azaltmada, bilişsel, duyuşsal ve sosyal becerilerin gelişiminde etkin rol oynamaktadır (Aydoğmuş ve Yıldız, 2017: 359). Mizah, sınıf atmosferini yumuşatarak ve olumlu iklim yaratarak elverişli öğrenme ortamları oluşturacağı (Lei, Cohen ve Russler, 2010; Kırtay, 2012; Jeder, 2015); aynı zamanda dağılan dikkati toplaması, ilgiyi çekmesi ve eğlenceli olması özellikleri ile eğitim alanında faydalı olacağı düşünülmektedir. Eğitim çağına gelip soyut düşünebilen çocukta mizah anlayışı da gelişmeye başlamaktadır. Böylece çocuklar mizahi unsurlara da ilgi duymaya başlamaktadırlar (Aykaç, 2018: 434).

Mizahın öğretmenler için çok sayıda öğretme ve öğrenme malzemesi sağlayabilecek bir unsur olduğu söylenebilir. Bu durum göz önüne alındığında; dilsel, bilişsel, sosyal ve duyuşsal unsurları kapsayan mizah öğelerinin her biri mizah faktörüyle serpiştirilerek kullanılabilir. İnsanların memnuniyetlerini ifade etme biçimi ya da olaylara yaklaşım tarzı olan mizah, çocukların eğitim-öğretim hayatlarındaki düşünme ve öğrenme şekillerini etkileyebilecek bir öğrenme aracı olabilir (Özkara, 2013: 183-184).

Alanyazın incelendiğinde, örgün ders kitapları ve çocuk kitaplarında mizah konusunun ele alındığı (Akıncı, 2015; Aydoğmuş ve Yıldız, 2017; Aykaç, 2018; Dereli, 2017; Dirican, Bekir ve Bayraktar, 2020; Eroğlu, 2008; Şakiroğlu ve Kılıç, 2019; Ünveren, 2020), öğretim elemanı, öğretmen, öğretmen adayları ve öğrencilerle ilgili mizah konulu çalışmaların (Açıkgöz, 2016; Aslan ve Çeçen, 2007; Avşar, 2008; Bulut, Amanak ve Say, 2017; Erözkan, 2009; Özdemir, Sezgin, Kaya ve Recepoğlu, 2011; Kılıç, 2016; Özbay, Palancı ve Kandemir, 2012; Traş, Arslan ve Taş, 2011; Tümkaya, 2006) yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca alanyazında Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitapları ile ilgili çeşitli çalışmaların yapıldığı (Altunkaya, 2013; Bulut, 2020; Kolaç ve Çalışır Zenci, 2015; Sarıkaya 2021; Yenen Avcı, 2016) ancak Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında mizah konusunun ele alındığı herhangi bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın bu yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; öğretim materyallerinin eğitimde en çok kullanılanları olan ders kitaplarını mizahi yönden analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda “Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında mizahi öğelerin dağılımı nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1) Açık Öğretim Ortaokulu 5. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi öğeler nasıl dağılım göstermektedir?

2) Açık Öğretim Ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi öğeler nasıl dağılım göstermektedir?

3) Açık Öğretim Ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi öğeler nasıl dağılım göstermektedir?

4) Açık Öğretim Ortaokulu 8. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi öğeler nasıl dağılım göstermektedir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak yapılmıştır. Creswell (2005) dokümanların, nitel araştırmalarda önemli veri kaynakları olduğunu ve hem özel hem de resmi dokümanların bu kapsamda ele alınabileceğini ifade etmektedir. Bu araştırmada analiz edilen dokümanlar araştırmanın amacına uygun olarak Açık Öğretim Ortaokulu 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleridir.

2.2. Veri Kaynağı (Araştırmanın İnceleme Nesneleri)

Bu araştırmanın çalışma nesneleri, 2020-2021 Eğitim ve Öğretim Yılı'nda Açık Öğretim Ortaokulu 5, 6, 7 ve 8. sınıflarında okutulan Türkçe ders kitaplarıdır. İlgili ders kitapları ile ilgili bilgiler ve bu kitaplarda yer alan metin sayıları Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1. Ders kitapları ile ilgili bilgiler ve bu kitaplarda yer alan metin sayıları

Adı	Yayınevi	Basım Yılı	Okutulduğu Öğretim Yılı	Yazar/lar	Metin Sayısı
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Ders Kitabı 5	Anıttepe	2019	2020-2021	Şule Çapraz Baran, Elif Diren	24
Açık Öğretim Daire Başkanlığı Türkçe 6	MEB	2019	2020-2021	Abdulkadir Altan	24
Açık Öğretim Daire Başkanlığı Türkçe 6	MEB	2019	2020-2021	Gönül Metin	24
Açık Öğretim Daire Başkanlığı Türkçe 6	MEB	2019	2020-2021	Osman Babadağ	24
TOPLAM					96

6, 7, ve 8. sınıf ders kitapları Açık Öğretim Ortaokulu öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmışken 5. sınıf ders kitabı, örgün öğretime devam eden ortaokul ve imam hatip ortaokulu öğrencileriyle ortak olarak kullanılan bir kitaptır. İncelenen ders kitaplarında sadece okuma metinleri ele alınmış, dinleme/izleme metinleri ile serbest okuma metinleri kapsam dışında tutulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre toplanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013) nitel araştırmayı “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadır. “Nitel veri iyi yapılandırılmış, zengin tanımlamalara ve sürece ilişkin ayrıntılı açıklamalara dayanır” (Miles ve Huberman, 2015).

Doküman incelemesi ise “araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizine dayanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Aynı zamanda belgesel gözlem veya belgesel tarama olarak da adlandırılmaktadır (Çepni, 2012).

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmanın verileri; nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi tekniğine göre incelenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve

ilişkilere ulaşmaktır. Bu tür analizde veriler derinlemesine bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Cohen, Manion ve Momison'a (2007) göre içerik analizi, eldeki yazılı bilgilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenmesi ve belirtilmesi işlemi olarak da tanımlanmaktadır. Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla kitap, kitap bölümü, mektup, tarihsel dokümanlar, gazete başlıkları ve yazıları gibi bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanabilir (Sert, Kurtoğlu, Akıncı ve Seferoğlu, 2012).

Verilerin analizinde, Aydoğmuş (2017) tarafından geliştirilen “Mizah Öğeleri Değerlendirme Aracı” kullanılmıştır. Mizah Öğeleri Değerlendirme Aracı; “benzetme, karikatür, yansıma, tekerleme/uyaklı sözcük, deyim/atasözü, tezat, fıkra, monolog, yanlış telaffuz, yanlış anlama, abartma, ünlem, dalga geçme/alay etme, mecaz/kinayeli ifade, taklit, yöresel söyleyişler, ikileme/pekiştirme, konuşturma/kişileştirme, isimlendirme ve gerçek dışılık/hayali durum” mizah öğelerini içermektedir. Bu mizah öğelerinin tamamı kitaplarda mizahi anlatımı sağlayan ve destekleyen unsurlardır (Eroğlu, 2008).

Çalışmanın materyallerini oluşturan Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında tespit edilen mizahi öğeler iki ayrı uzmana sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütlerin güvenilirliğinin test edilmesi için Miles ve Huberman (2015) tarafından önerilen aşağıdaki formül kullanılmıştır:

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{uzlaşma sayısı}}{\text{uzlaşma} + \text{uzlaşmama sayısı}}$$

Yukarıdaki formül uzmanlar arasındaki uygunluğu test etmeye yöneliktir ve elde edilen eşitliğin %70'ten daha yüksek bir sonuç vermesi beklenir. Çalışmada, iki araştırmacı arasındaki uyum yüzdesi %79 olarak hesaplanmıştır. Bu şekilde veri analizinin iyi bir güvenilirlik yüzdesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde çalışma nesnelere olarak ele alınan Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde mizahi öğelerin nasıl bir dağılım gösterdiği ele alınmıştır. Elde edilen bulgular tablolar şeklinde sunulup yorumlanmıştır.

3.1. Açık Öğretim Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular

Tablo 2. Açık Öğretim Ortaokulu 5. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi öğelerin dağılımı

Temalar	Metinler	Mizahın Varlığı	f	Toplam
BİREY VE TOPLUM	Memleket İsterim	+	4	20
	Hoşça Kalın, Güle Güle	+	14	
	Anadolu'da Konukseverlik	+	2	
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Gelenekseldir	+	9	17
	Mustafa Kemal'in Kağnısı	+	1	
	Dumlupınar Savaşı	+	7	
DOĞA VE EVREN	6 Mart 1915 Gecesi	+	7	11
	Bu Nehir Bizim	+	1	
	Okland Adası	+	3	
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Deprem	+	3	8
	Kilim	+	1	
	Vatan Yahut Silistre	+	4	
VATANDAŞLIK	Boğaç Han	+	4	21
	Çocuk Bahçesindeki Bekçi	+	4	
	Bilinçli Tüketici	+	13	
SAĞLIK VE SPOR	Özgürlük	+	6	13
	Karagöz Kibarlık Öğreniyor	+	7	
	Çitlembik	-	0	
ERDEMLER	Spor ve Beden	-	13	20
	İyiliğin Değerini Bilen Kim?	+	1	
	Büyüklerle Saygı	+	6	
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Yaşama Sevinci	-	0	2
	Barkod	-	0	
	Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor	-	2	
TOPLAM	Akıllı Ulaşım Sistemleri	+		112

Birey ve Toplum temasında ‘Memleket İsterim’ adlı metinde uyaklı tekrarlar, kişileştirme/konuşturma ve tezat yoluyla oluşturulmuş mizah yapıları yer almıştır. ‘Hoşça Kalın, Güle Güle’ adlı metin Açık Öğretim Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en fazla mizahi öge içeren metin (f=14) olarak göze çarpmaktadır. Bu metinde, yanlış anlama üzerine oluşturulmuş mizahi yapıların yanı sıra ikileme/pekiştirme, ünlem ve deyim/atasözü öğeleri ile oluşturulan mizah yapıları yer almaktadır. ‘Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir’ metni ise sadece deyim/atasözü yoluyla oluşturulan mizah yapılarının yer aldığı bir metin olarak düzenlenmiştir.

Millî Mücadele ve Atatürk temasında ‘Mustafa Kemal’in Kağnısı?’ adlı metinde mizahi öğelerden ikileme/pekiştirmenin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Metnin şiir türünde olduğu göz önünde bulundurulduğunda ahengi sağlamak amacıyla sıklıkla ikilemelere başvurulduğu söylenebilir. Ayrıca metinde yansıma, isimlendirme ve konuşurma/kişileştirme yolları ile oluşturulan mizahi yapılar bulunmaktadır. ‘Dumlupınar Savaşı’ adlı metnin ise mizah öğelerini içermesi bakımından zayıf bir metin (f=1) olduğu göze çarpmaktadır. Bu metinde kullanılan tek mizahi yapı, benzetme yoluyla oluşturulan yapıdır. ‘6 Mart 1915 Gecesi’ adlı metinde ise benzetme, ünlem ve yansıma sözcük öğeleriyle oluşturulmuş mizahi yapılar yer almaktadır.

Doğa ve Evren temasında ‘Bu Nehir Bizim’ adlı metinde, dalga geçme/alay etme yoluyla yapılan bir mizahi yapı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra deyim/atasözü, ikileme, benzetme ve ünlem yolu ile oluşturulan mizahi yapılar yer almaktadır. ‘Okland Adası’ adlı metin mizahi öge bakımından zayıf bir metin (f=1) olarak göze çarpmaktadır. Bu metinde yer alan tek mizahi yapının benzetme yoluyla yapılan mizahi yapı olduğu söylenebilir. ‘Deprem’ adlı metinde ise sadece ünlem ve benzetme yoluyla yapılan mizahi yapılar bulunmaktadır.

Millî Kültürümüz teması, Açık Öğretim Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde *Bilim ve Teknoloji* temasından sonra en az mizahi öge içeren tema olmuştur. ‘Kilim’ adlı metinde tekerleme/uyaklı (2) sözcük ve konuşurma/kişileştirme (1) yolu ile yapılan 3 mizahi yapı bulunurken ‘Vatan yahut Silistre’ adlı metinde sadece ünlem yoluyla oluşturulan bir yapı yer almaktadır. ‘Boğaç Han’ adlı metinde ise abartma ve deyim/atasözü öğeleri ile oluşturulan mizahi yapılar bulunmaktadır.

Vatandaşlık temasında ‘Çocuk Bahçesindeki Bekçi’ adlı metinde, ikileme/pekiştirme, deyim/atasözü ve ünlem öğeleri yoluyla oluşturulmuş mizahi yapılar yer almakta iken ‘Bilinçli Tüketici’ adlı metinde tekerleme/uyaklı sözcük kullanılarak mizahi yapıların oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bu temanın son metni olan ‘Özgürlük’ ise sayıca fazla (f=13) fakat çeşit olarak az mizahi ögenin kullanıldığı bir metindir (konuşurma/kişileştirme=11, ikileme/pekiştirme=2).

Sağlık ve Spor temasında yer alan ‘Karagöz Kibarlık Öğreniyor’ metni yanlış anlama mizah ögesinin ağırlık olarak kullanıldığı bir metindir. Bunun yanı sıra metnin girişinde yer alan tekerleme, tekerleme/uyaklı sözcük yoluyla yapılan bir mizahi yapıdır denilebilir. Bu temada yer alan ‘Çitlembik’ adlı metinde ünlem mizah ögesi yoluyla oluşturulan yapıların yanı sıra deyim/atasözü ve benzetme yoluyla oluşturulan mizahi yapılar da bulunmaktadır. Temanın son metni olan ‘Spor ve Beden’ metninde ise herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır.

Erdemler temasının en fazla mizahi öge içeren metni olan ‘İyiliğin Değerini Bilen Kim?’ metninde konuşurma/kişileştirme yoluyla oluşturulan mizahi yapılarla birlikte dalga geçme/alay etme, deyim/atasözü ve ikileme/pekiştirme yoluyla oluşturulan mizahi yapılar bulunmaktadır. ‘Büyüklerle Saygı’ adlı metinde sadece bir mizahi öge (deyim/atasözü) bulunurken ‘Yaşama Sevinci’ adlı metinde ise yansıma sözcükler ve ikileme yoluyla oluşturulan 6 mizahi yapı bulunmaktadır.

Bilim ve Teknoloji teması Açık Öğretim Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en az mizahi öge barındıran tema (f=2) olarak göze çarpmaktadır. Bu temada yer alan ‘Barkod’ ve ‘Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor’ adlı metinlerde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır. ‘Akıllı Ulaşım Sistemleri’ adlı metinde ise mecaz/kinaye yoluyla oluşturulan 2 mizahi yapıya yer verilmiştir.

3.2. Açık Öğretim Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular

Tablo 3. Açık Öğretim Ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi öğelerin dağılımı

Temalar	Metinler	Mizahın Varlığı	f	Toplam
ERDEMLER	Ayağına Diken Batan Karga	+	17	22
	Dost	+	2	
	Türkiye’nin Kurban Bağışları	+	3	
	Milyonlara Ulaşacak	+	2	
KİŞİSEL GELİŞİM	Pulsuz Dilekçe	+	2	5
	Karar Vermenin Bilgeliği	+	1	
	Gelecekte Popüler Olacak	+	2	
	Meslekler	+	2	
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Bir Yolcuya	+	1	1
	15 Temmuz	-	0	
	İğde Ağacı	-	0	
ZAMAN VE MEKÂN	Zamanı Var	+	4	5
	İslam Eserleri Müzesi, Doha, Katar	-	0	
	Sarıköz Efsanesi	+	1	
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Bayramlaşma Bayramı	+	4	15
	Anadolu’nun Cirit Oyunları	+	1	
	Pembe İncili Kaftan	+	10	
	Aile	+	2	
BİREY VE TOPLUM	Al Elimi	+	2	6
	Sihirli Pasta	+	2	
	Yaz Geliyor	+	3	
DOĞA VE EVREN	Burdur Gölü Kurtarılamaz Hâlde	+	1	4
	Nasa Mars’taki Kum Tepelerini Görüntüledi	-	0	
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Robot	-	0	2
	Herkes Buluş Yapabilir	-	0	
	Merak, İstek ve Hırs Bizi Kamçılar	+	2	
TOPLAM				60

Erdemler temasında ‘Ayağına Diken Batan Karga’ Açık Öğretim Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en fazla mizahi öge içeren metin (f=17) olarak göze çarpmaktadır. Metnin giriş kısmında yer alan tekerlemenin yanı sıra yansıma, konuşurma/kişileştirme ve gerçek dışılık/hayali durum yollarıyla oluşturulmuş mizah yapıları yer almıştır. ‘Dost’ adlı metinde, ikileme/pekiştirme yolu ile oluşturulan mizah yapıları yer almaktadır. ‘Türkiye’nin Kurban Bağışları Milyonlara Ulaşacak’ metni ise deyim/atasözü ve mecaz/kinaye yoluyla oluşturulan mizah yapılarının yer aldığı bir metin olarak düzenlenmiştir.

Kişisel Gelişim temasında ‘Pulsuz Dilekçe’ adlı metinde mizahi ögelerden mecaz/kinaye ve tezatın kullanıldığı görülmektedir. ‘Karar Vermenin Bilgeliği’ adlı metnin ise mizah ögelerini içermesi bakımından zayıf bir metin (f=1) olduğu göze çarpmaktadır. Bu metinde kullanılan tek mizahi yapı, deyim/atasözü yoluyla oluşturulan yapıdır. ‘Gelecekte Popüler Olacak Meslekler’ adlı metinde ise mecaz/kinaye ögeleriyle oluşturulmuş iki mizahi yapı yer almaktadır.

Millî Mücadele ve Atatürk teması Açık Öğretim Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en az mizahi öge barındıran tema (f=1) olarak göze çarpmaktadır. Temanın mizahi öge içeren tek metni olan ‘Bir Yolcuya’ adlı metinde, konuşurma/kişileştirme yoluyla yapılan bir mizahi yapı bulunmaktadır. ‘15 Temmuz’ ve ‘İğde Ağacı’ metinlerinde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır.

Zaman ve Mekân temasında ‘Zamanı Var’ adlı metinde, tekerleme/uyaklı sözcük yoluyla oluşturulmuş mizahi yapılar yer almakta iken ‘İslam Eserleri Müzesi, Doha, Katar’ adlı metinde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır. Bu temanın son metni olan ‘Sarıkız Efsanesi’ metninde ise sadece bir mecaz/kinaye mizahi ögesinin kullanıldığı bulgulanmıştır.

Millî Kültürümüz temasının ‘Bayramlaşma Bayramı’ adlı metninde benzetme, taklit ve isimlendirme yolu ile yapılan 3 mizahi yapı bulunurken ‘Anadolu’nun Cirit Oyunları’ adlı metinde sadece ikileme/pekiştirme yoluyla oluşturulan bir mizahi yapı yer almaktadır. ‘Pembe İncili Kaftan’ adlı metinde ise abartma, deyim/atasözü, ikileme/pekiştirme, benzetme, yansıma ve ünlem ögeleri ile oluşturulan çeşitli mizahi yapıları bulunmaktadır.

Birey ve Toplum temasında yer alan ‘Aile’ metni sadece tekerleme/uyaklı sözcük mizah ögesinin kullanıldığı bir metin olmuştur. Bu temada yer alan ‘Al Elimi’ adlı metinde mecaz/kinaye mizah ögesi yoluyla oluşturulan yapılar bulunmaktadır. Temanın son metni olan ‘Sihirli Pasta’ metninde yanlış anlama yoluyla oluşturulan mizahi yapının yanı sıra ikileme/pekiştirme ve ünlem yoluyla oluşturulan mizahi yapılara da rastlanmıştır.

Doğa ve Evren temasının ‘Yaz Geliyor’ ve ‘Burdur Gölü Kurtarılamaz Hâlde’ metinlerinde sadece konuşurma/kişileştirme yoluyla oluşturulan mizahi yapılara yer verilmişken temanın son metni olan ‘Nasa Mars’taki Kum Tepelerini Görüntüledi’ adlı metinde ise herhangi bir mizahi ögenin yer almadığı bulgulanmıştır.

Bilim ve Teknoloji temasında yer alan ‘Robot’ ve ‘Herkes Buluş Yapabilir’ adlı metinlerde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır. ‘Merak, İstek ve Hırs Bizi Kamçılar’ adlı metinde ise deyim/atasözü yoluyla oluşturulan 2 mizahi yapıya yer verilmiştir.

3.3. Açık Öğretim Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular

Tablo 4. Açık Öğretim Ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi öğelerin dağılımı

Temalar	Metinler	Mizahın Varlığı	f	Toplam
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Destanlar İçinde: DEDE KORKUT	+	7	39
	Cazgır	+	9	
	Eskici	+	23	
ERDEMLER	Sözünü Tutmak	-	0	4
	Güler Yüz	+	4	
	Sevgilerde	-	0	
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Bayrağımızın Gölgesinde	+	3	9
	1919-1933'ten Bir Parça	+	6	
	Atatürk'e Mektuplar	-	0	
KİŞİSEL GELİŞİM	Gazete Haberi	-	0	7
	Hakkını Aramayı Bilmek	+	1	
	Hayat Amacımız	+	6	
OKUMA KÜLTÜRÜ	Atatürk Neler Okurdu, Nasıl Okurdu?	-	0	6
	Kütüphaneler	+	3	
	Türkçeye Ağıt	+	3	
DOĞA VE EVREN	Papatya	+	4	7
	Kolibri	-	0	
	Acaba Biraz Maviniz, Biraz Yeşiliniz Var Mı?	+	3	
ZAMAN VE MEKÂN	Cennet Bursa	+	5	9
	Eski Çarşı	-	0	
	Çocukluk	+	4	
SANAT	Sanat Hayatım	+	2	2
	Ebrû'nun Tarihçesi	-	0	
	Muhsin Ertuğrul	-	0	
TOPLAM				83

Millî Kültürümüz teması Açık Öğretim Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en fazla mizahi öge (f=39) içeren tema olmuştur. Bu temada yer alan 'Destanlar İçinde: DEDE KORKUT' metninde sıklıkla deyim/atasözü mizah ögesinin kullanılmıştır. Bunun yanı sıra ikileme/pekiştirme yoluyla yapılan mizahi yapılar da tespit edilmiştir. 'Cazgır' adlı metinde ise çoğunlukla tekerleme/uyaklı sözcük kullanıldığı bulgulanmıştır. Ayrıca yöresel söyleyiş, benzetme ve ikileme/pekiştirme yoluyla oluşturulan mizahi yapılar da yer almıştır. Açık

Öğretim Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en fazla mizahi öge içeren metin (f=23) olarak göze çarpan ‘Eskici’ adlı metinde sıkça kullanılan ikileme/pekiştirmenin yanı sıra yansıma, yöresel söyleyiş, benzetme ve ünlem yollarıyla oluşturulmuş mizah yapıları yer almıştır.

Erdemler temasında yer alan ‘Sözünü Tutmak’ ve ‘Sevgilerde’ adlı metinlerde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır. ‘Güler Yüz’ adlı metinde ise ikileme/pekiştirmenin yanı sıra yöresel söyleyiş ve ünlem yollarıyla oluşturulmuş mizah yapıları yer almıştır.

Millî Mücadele ve Atatürk temasında ‘Bayrağımızın Gölgesinde’ adlı metinde mizahi öğelerden mecaz/kinaye, deyim/atasözü, ünlem ve yöresel söyleyiş kullanılmıştır. ‘1919-1933’ten Bir Parça’ adlı metnin ise tekerleme/uyaklı sözcük ve benzetme mizahi öğelerini içerdiği söylenebilir. ‘Atatürk’e Mektuplar’ adlı metinde ise herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır.

Kişisel Gelişim temasında ‘Hayat Amacımız’ adlı metinde, mecaz/kinaye yoluyla oluşturulan bir mizahi yapı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra konuşurma/kişileştirme yolu ile oluşturulan mizahi yapılar yer almaktadır. ‘Hakkını Aramayı Bilmek’ adlı metin mizahi öge bakımından zayıf bir metin (f=1) olarak göze çarpmaktadır. Bu metinde yer alan tek mizahi ögenin yansıma yoluyla yapılan bir mizahi yapı olduğu söylenebilir. ‘Gazete Haberi’ adlı metinde ise herhangi bir mizahi ögenin yer almadığı tespit edilmiştir.

Okuma Kültürü temasında yer alan ‘Atatürk Neler Okurdu, Nasıl Okurdu?’ metninde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmazken ‘Kütüphaneler’ adlı metinde ikileme/pekiştirme ve ünlem yoluyla oluşturulan mizahi yapılara rastlanmıştır. Temanın son metni olan ‘Türkçeye Ağıt’ metninde ünlem yoluyla oluşturulan mizahi yapıların yanı sıra yöresel söyleyiş yoluyla oluşturulan mizahi yapıya da rastlanmıştır.

Doğa ve Evren temasının ‘Papatya’ adlı metninde, konuşurma/kişileştirme ve tekerleme/uyaklı sözcük yoluyla oluşturulmuş mizahi yapılar yer almakta iken ‘Kalibri’ adlı metinde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır. Bu temanın son metni olan ‘Acaba Biraz Maviniz, Biraz Yeşiliniz Var Mı?’ metninde ise sadece tekerleme/uyaklı sözcük mizahi ögesinin kullanıldığı bulgulanmıştır.

Zaman ve Mekân temasında ‘Cennet Bursa’ adlı metinde yanlış telaffuz ve abartma ile yapılan birer mizahi yapı bulunmaktadır. Ayrıca ikileme/pekiştirme yoluyla oluşturulan mizahi yapılar da yer almaktadır. Bu temada yer alan bir diğer metin olan ‘Eski Çarşı’ adlı metinde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır. ‘Çocukluk’ adlı metin ise yansıma sözcük, tekerleme/uyaklı sözcük ve ikileme/pekiştirme yoluyla oluşturulan mizah yapılarının yer aldığı bir metin olarak düzenlenmiştir.

Sanat teması Açık Öğretim Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en az mizahi öge barındıran (f=2) temadır. Temanın mizahi öge içeren tek metni olan ‘Sanat Hayatım’ adlı metinde, ikileme/pekiştirme ve mecaz/kinaye yoluyla yapılan iki mizahi yapı bulunmaktadır.

‘Ebrû’nun Tarihçesi’ ve ‘Muhsin Ertuğrul’ metinlerinde herhangi bir mizahi öge tespit edilmemiştir.

3.4. Açık Öğretim Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular

Tablo 5. Açık Öğretim Ortaokulu 8. sınıf Türkçe ders kitabında mizahi ögelerin dağılımı

Temalar	Metinler	Mizahın Varlığı	f	Toplam
DOĞA VE EVREN	İlkbahar	+	5	9
	Rize’de Sel	+	1	
	Tilki	+	3	
	Olamam	+	2	
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Dükkânlarına Alamet Koyan	-	0	17
	Çarşı Esnafı	-	0	
	Oğuz Kağan Destanı	+	15	
	Sarı Sıcak	+	20	
ERDEMLER	Hınk Davası	+	2	26
	Dostluk Derken	+	4	
	Sürekli İletişim İçindeyiz	+	2	
İLETİŞİM	Selam Ver	-	0	2
	İletişim ve Hız	-	0	
	Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda	+	4	
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	Mustafa Kemal Paşa	+	1	6
	İlber Ortaylı ile Röportaj	+	1	
	Türk Dili	+	8	
OKUMA KÜLTÜRÜ	Yaşam Boyu Kullanacağımız Bir Araç	+	4	18
	Sait Faik’le Bir Görüşme	+	6	
	Âşık Veysel’e Selam	+	4	
SANAT	Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi	+	5	10
	Bina	+	1	
ZAMAN VE MEKÂN	Bir Oda Bir Saat Sesi	+	6	19
	Bu Güzel İş Kim Düşündü?	+	12	
	Çalığışu Yuvası	+	1	
TOPLAM				107

Doğa ve Evren temasında ‘İlkbahar’ adlı metinde, yansıma sözcük yoluyla yapılan bir mizahi yapı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra tekerleme/uyaklı sözcük yolu ile oluşturulan mizahi yapılar yer almaktadır. ‘Rize’de Sel’ adlı metin mizahi öge bakımından zayıf bir metin (f=1) olarak göze çarpmaktadır. Bu metinde yer alan tek mizahi yapının konuşurma/kişileştirme yoluyla yapılan bir mizahi yapı olduğu söylenebilir. ‘Tilki’ adlı metinde ise tezat ve konuşurma/kişileştirme yoluyla yapılan mizahi yapılar bulunmaktadır.

Millî Kültürümüz temasının ‘Dükkânlarına Alamet Koyan Çarşı Esnafı’ adlı metninde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmazken ‘Olamam’ adlı metinde ise tekerleme/uyaklı sözcük ve ikileme/pekiştirme yoluyla yapılan mizahi yapılar tespit edilmiştir. Temanın son metni olan ‘Oğuz Kağan Destanı’nda ise çok sayıda (f=15) mizahi öge bulgulanmıştır. Bunlar; abartma, gerçek dışılık/hayali durum, tekerleme/uyaklı sözcüktür.

Erdemler teması Açık Öğretim Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en fazla mizahi öge (f=26) içeren tema olmuştur. Bu temada yer alan ve birçok farklı mizahi öge içeren ‘Sarı Sıcak’ metni, Açık Öğretim Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en fazla mizahi ögeye sahip (f=20) metin durumundadır. Bu metinde gerçek dışılık/hayali durum, mecaz/kinaye, ikileme/pekiştirme, benzetme, ünlem, deyim/atasözü, yansıma ve yöresel söyleyiş öğeleri ile oluşturulan mizahi yapıların yer aldığı bulgulanmıştır. ‘Hınk Davası’ adlı metnin ise başlı başına -aynı zamanda bir mizah ögesi olan- fıkra olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında metinde dalga geçme/alay etme yoluyla oluşturulan bir mizahi yapı da bulgulanmıştır. ‘Dostluk Derken’ adlı metinde deyim/atasözü ve ünlem yollarıyla oluşturulmuş mizah yapıları yer almıştır.

İletişim teması, Açık Öğretim Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı içinde en az mizahi öge (f=2) barındıran tema olmuştur. Bu temada yer alan ‘Selam Ver’ ve ‘İletişim ve Hız’ adlı metinlerde herhangi bir mizahi ögeye rastlanmamıştır. ‘Sürekli İletişim İçindeyiz’ adlı metinde ise ikileme/pekiştirme ve ünlem yoluyla oluşturulan iki mizahi yapıya yer verilmiştir.

Millî Mücadele ve Atatürk temasında ‘Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda’ adlı metinde mizahi öğelerden yansıma, deyim/atasözü, ünlem ve ikileme/pekiştirme kullanılmıştır. ‘Mustafa Kemal Paşa’ ve ‘İlber Ortaylı ile Röportaj’ adlı metinlerde ise mecaz/kinaye türü mizahi öğeler tespit edilmiştir.

Okuma Kültürü temasının ‘Türk Dili’ adlı metninin giriş cümlesinde yer alan tekerlemenin yanı sıra ikileme/pekiştirme ve ünlem; ‘Yaşam Boyu Kullanacağımız Bir Araç’ adlı metninde sadece konuşurma/kişileştirme yoluyla oluşturulan mizahi öğeler tespit edilmiştir. Temanın son metni olan ‘Sait Faik’le Bir Görüşme’de ise mecaz/kinaye, yöresel söyleyiş, ikileme/pekiştirme ve deyim atasözü mizahi öğelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sanat temasında yer alan ‘Âşık Veysel’e Selam’ adlı metinde tekerleme/uyaklı sözcük, mecaz/kinaye ve konuşurma/kişileştirme türünde mizahi öğeler saptanmıştır. ‘Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi’ metninde mizahi öğelerden sıklıkla ünlemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında ikileme/pekiştirme yoluyla oluşturulan bir mizahi yapının da yer aldığı bulgulanmıştır. Temanın son metni olan ‘Bina’ ise mizahi öğelerden ikileme/pekiştirmenin yer aldığı bir metin olmuştur.

Zaman ve Mekân temasında ‘Bir Oda Bir Saat Sesi’ adlı metinde sadece tekerleme/uyaklı sözcük türünde mizahi öğeler yer alırken temada yer alan bir diğer metin olan ‘Bu Güzel İş Kim Düşündü?’ adlı metinde ikileme/pekiştirme, ünlem, konuşurma/kişileştirme, yansıma ve dalga geçme/alay etme türünde mizahi öğelere

rastlanmıştır. ‘Çalığışu Yuvası’ adlı metnin ise mizahi öge bakımından zayıf olduğu söylenebilir. Bu metinde sadece benzetme türünde bir mizahi öge saptanmıştır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarının mizahi ögeler bakımından incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan mizahi ögelerin dağılımı analiz edilmiştir. Alanyazında Açık Öğretim Ortaokulu ders kitaplarında mizahi ögeler bağlamında bir çalışma bulunmadığı için çalışmanın tartışma kısmı, örgün öğretim ders kitaplarının mizahi ögeler bakımından incelendiği çalışmalarla yapılmıştır.

Açık Öğretim Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında ‘Birey ve Toplum, Millî Mücadele ve Atatürk, Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Erdemler, Bilim ve Teknoloji’ temaları yer almaktadır. Bu temaların tümünde mizahi ögelere yer verilmiştir. En fazla mizahi ögenin yer aldığı tema *Vatandaşlık* teması iken en az mizahi ögenin yer aldığı tema *Bilim ve Teknoloji* teması olmuştur. Açık Öğretim Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında ‘Erdemler, Kişisel Gelişim, Millî Mücadele ve Atatürk, Zaman ve Mekân, Millî Kültürümüz, Birey ve Toplum, Doğa ve Evren, Bilim ve Teknoloji’ temaları yer almaktadır. Bu temaların tümünde mizahi ögelere yer verilmiştir. En fazla mizahi ögenin yer aldığı tema *Erdemler* teması iken en az mizahi ögenin yer aldığı tema *Millî Mücadele ve Atatürk* teması olmuştur. Bu durumun 2 nedeni olabilir: 1) Açık Öğretim Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında; *Vatandaşlık* temasında öyküleyici ve şiir türünde metinlerin, *Bilim ve Teknoloji* temasında ise bilgi verici metinlerin yer alması. 2) Açık Öğretim Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında yer alan metinler; genellikle Mustafa Kemal Atatürk’ün başarılarını ve kahramanlıklarını anlatan, Millî Mücadele ve 15 Temmuz gibi konuları işleyen metinler olduğu için bu tür metinlerin güldürücü özelliklerinin, öykü içerikli metinlere kıyasla daha az olması. Nitekim Aydoğmuş ve Yıldız (2017) ilkökul Türkçe ders kitaplarında mizahi unsurları analiz ettikleri çalışmalarında; *Atatürk* temasında yer alan metinlerin, genellikle Mustafa Kemal Atatürk’ün başarılarını ve kahramanlıklarını konu edinmelerinden dolayı bu tür metinlerin güldürücü özelliklerinin, öykü içerikli metinlere kıyasla daha az olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla hem Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında hem de örgün eğitim Türkçe ders kitaplarında bu açıdan ortak yönler olduğu saptanmıştır.

Açık Öğretim Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında ‘Millî Kültürümüz, Erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, Kişisel Gelişim, Okuma Kültürü, Doğa ve Evren Zaman ve Mekân, Sanat temaları yer almaktadır. Bu temaların tümünde mizahi öge tespit edilmiştir. En fazla mizahi ögenin yer aldığı tema *Millî Kültürümüz* teması olurken en az mizahi ögenin yer aldığı tema ise *Sanat* teması olmuştur. Açık Öğretim Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında ‘Doğa ve Evren, Millî Kültürümüz, Erdemler, İletişim, Millî Mücadele ve Atatürk, Okuma Kültürü, Sanat, Zaman ve Mekân’ temaları yer almaktadır. Bu temaların tümünde mizahi ögelere yer verilmiştir. En fazla mizahi ögenin yer aldığı tema *Erdemler* teması iken en az mizahi ögenin yer aldığı tema *İletişim* teması olmuştur. Açık Öğretim Ortaokulu 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında daha fazla mizah ögesi içeren temaların olduğu göze çarpmaktadır. Ünveren (2020) Türkçe ders kitaplarında mizah ögelerini araştırdığı

çalışmasında; 5. sınıf Türkçe ders kitabında *Millî Mücadele ve Atatürk* temasında 1 metnin mizahi öge içerdiği; 6, 7, ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında ise aynı temada hiçbir metnin mizahi öge içermediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca *Bilim ve Teknoloji* ile *İletişim* temalarında yer alan metinlerin diğer temalara oranla daha az mizahi öge içerdiğini tespit etmiştir. Dolayısıyla araştırmanın bu yönü, ilgili çalışma ile benzer sonuçlar göstermektedir. Bu durum, *Millî Mücadele ve Atatürk*, *Bilim ve Teknoloji*, *İletişim* gibi daha çok bilgi verici metinlerin yer aldığı temalara oranla mizahi açıdan daha zengin olan temalarda hikâye edici metinlerin fazla olması, metin türlerinin mizah içeriklerinin zengin olması ile açıklanabilir.

Çalışmanın sonucunda, ders kitaplarında sınıf seviyelerine göre mizahi ögelerin dağılımında dengeli bir durumun olmadığı göze çarpmaktadır. Açık Öğretim Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 112 mizahi öge bulunmakta iken Açık Öğretim Ortaokulu 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında bu sayı hemen hemen yarı yarıya düşmüştür (f=60). Mizahi öge sayısı Açık Öğretim Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 83 iken Açık Öğretim Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 107'dir. Metin türleri ve görseller göz önünde bulundurulduğunda 5. sınıftan 8. sınıfa gidildikçe mizahi öge sayılarında azalış beklenirken incelenen Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında böyle bir durumun olmadığı tespit edilmiştir. Aydoğmuş (2017) ilkökul Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarını incelediği çalışmasında, mizahi ögelerin sınıf seviyelerine göre dengeli bir dağılım gösterdiğini tespit etmiştir. Çalışmanın bu sonucu, ilgili çalışma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Bu durumun nedeni olarak, ilköğretimin iki farklı kademesindeki Türkçe ders kitaplarının veri kaynağı olarak ele alınması gösterilebilir.

Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında en fazla kullanılan mizahi ögeler sırasıyla; tekerleme/uyaklı sözcük, ikileme/pekiştirme, deyim/atasözü, ünlem ve yansıma sözcükler olmuştur. Akıncı da (2015) çocuk kitaplarındaki mizah unsurlarını incelediği çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Akıncı (2015) çalışmasında sözel mizah unsurlarından belirgin farkla (%37.95) kafiyeye yer verildiğini tespit etmiştir. Kafiyenin daha fazla kullanılmasında, dize sonlarındaki ses benzerlikleri ile çocukların ilgisini çekmek ve fonolojik farkındalıklarını arttırmak amaçlanmış olabilir.

Sonuç olarak mizahın; öğretim programlarında, öğrenme-öğretme sürecinde, sınıf ortamında, kullanılan ders materyallerinde ve en önemlisi ders kitaplarında yer alması ciddi kazanımlar sağlayabilir. Çünkü mizah, eğitim ve öğretimde etkin olarak kullanılabilir (Lowis, 1997). Mizahın eğitim öğretim ortamına dengeli ve seviyeli bir şekilde yerleştirilmesi; öğrencilerde istedik ve olumlu yönde gelişmelerin oluşmasına katkı sağlayabilir. Araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında, bilgi verici metinler ile mizahi ögelerin daha fazla yer aldığı hikâye edici metinlerin dağılımında denge sağlanmalıdır.
- Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında sınıf seviyelerine ve temalara göre mizahi ögelerin dağılımında dengeli bir dağılım gözetilmelidir.
- Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe ders kitaplarında, mizah ögelerinin tümünün kullanımına özen gösterilmelidir. Tüm ögelerin örneklerinin yer alması sağlanmalıdır.

- Türkçe ders kitaplarında sözel mizah öğelerinin yanı sıra görsel mizah öğelerinden de faydalanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, M. (2016). *Çukurova üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ile mizah tarzları ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akıncı, Ş. (2015). *Resimli çocuk kitaplarında yer alan mizahi unsurların incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altunkaya, H. (2013). Açık Öğretim Ortaokulu altıncı sınıf Türkçe ders notunun metin türleri ve öğrenme alanları açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 1-11.
- Aslan, U. H. ve Çeçen, A. R. (2007). Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin cinsiyetlerine ve öğrenilmiş güçlülük düzeylerine göre mizah tarzlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 1-14.
- Avşar, V. (2008). *Öğretmen adaylarının mizah tarzları ve cinsiyet rolleri ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, İ.S. (2006). *Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aydoğmuş, M. ve Yıldız, M. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarında mizah. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(14), 357-371.
- Aydoğmuş, M. (2017). *İlkokul Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarının mizahi öğeler bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aykaç, N. (2018). Eğitim sürecinde mizah ve ortaokul Türkçe ders kitaplarında mizahi unsurlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(27), 433-447.
- Britannica, A. (1993). *Genel kültür ansiklopedisi (C. 16)*. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Bulut, K. (2020). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 931-949.
- Bulut, S., Amanak, K. ve Say, S. (2017). Ebelik öğrencilerinin mizah kullanımına ilişkin görüşleri ve mizah tarzlarının incelenmesi. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(2), 43-53.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). London and New York, NY Routledge Falmer.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (2nd ed.). N.J.: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Çelik, E. (2006). *Fizik öğretiminde bilgisayar destekli mizahın öğrenci başarısına ve tutumuna etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Dereli, K. (2017). *Rıfat Ilgaz'ın çocuk romanlarındaki mizah unsurlarının çocuk edebiyatı açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Dirican, R., Bekir, H. ve Bayraktar, V. (2020). Resimli hikâye kitaplarında sözel mizah unsurları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(29), 243-261.

- Eroğlu, E. (2008). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının mizah unsurları yönüyle incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Erözkan, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 56-66.
- Jeder, D. (2015). Implications of using humor in the classroom. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 828-833.
- Karagöz, O. (2009). *İlköğretim Türkçe öğretmenlerinin mizah tarzları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. ve Çiftci, Ö. (2021). Teachers and Students' Evaluation of Listening Texts in Turkish Textbooks. *International Journal of Education Literacy Studies*, 8(1), 84- 94.
- Kaya, M. ve Kardeş, M. N. (2019). Türkçe öğretmenleri ile Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 323-342.
- Kılıç, Y. (2016). The views of Turkish teachers on the use of humor in secondary schools. *Educational Research and Reviews*, 11(9), 945-956.
- Kırtay, O. (2012). *Reklam iletilerinde mizah kullanımı: Öğeler, teknikler ve uygulama örnekleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kolaç, E. ve Çalışır Zenci, S. (2015). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerler. *Journal of Academic Studies*, 17(65), 145-171.
- Lei, S. A. Cohen, J. L. & Russler, K. M. (2010). Humor on learning in the college classroom: Evaluating benefits and drawbacks from instructors' perspectives. *Journal of Instructional Psychology*, 37(4), 326.
- Lowis, M. (1997). A humor workshop program to aid coping with life stress, *Mankind Quarterly*, 38, 25-28.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Genişletilmiş bir kaynak kitap nitel veri analizi*. [Çev. Ed. S. Akbaba Altun - A. Ersoy (Giriş Bölümünü Çev. A. Ç. Kılınç)]. Ankara: Pegem Akademi.
- Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M. ve Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal öz-yeterlik ve başa çıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 325-345.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Kaya, Z. ve Reçepoğlu, E. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları ile kullandıkları mizah tarzları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 17(3), 405-428.
- Özkara, Y. (2013). İlköğretim Türkçe eğitimi sürecinde mizah unsurlarından yararlanma. *Millî Folklor*, 25(100), 182-188.
- Sarıkaya, B. (2021). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6 (1) , 244-261.
- Savaş, S. (2009). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Sert, G., Kurtoğlu, M., Akıncı, A. ve Seferoğlu, S.S. (2012). Öğretmenlerin teknoloji kullanma durumlarını inceleyen araştırmalara bir bakış: bir içerik analizi çalışması. *Computers & Education*. 14, 46.
- Sis, N. & Akgün Eren, A. (2016). Açık öğretim ortaokulu 6 sınıf Türkçe ders notu'nun sözcüksel görünümü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 4(50), 367–386.

- Şakiroğlu, Y. ve Kılıç, Y. (2019). Mizah temelli etkinliklerin 7. sınıf öğrencilerinin yazma becerilerine etkisi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 43-66.
- Şakiroğlu, Y. (2017). *Mizah temelli etkinliklerin 7. sınıf öğrencilerinin anlatma becerilerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Traş, Z., Arslan, C. ve Taş, A. M. (2011). Öğretmen adaylarında mizah tarzları, problem çözüme ve benlik saygısının incelenmesi. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, 8(2), 716-732.
- Tümkiye, S. (2006). Öğretim elemanlarının mizah tarzları ve mizahı yordayıcı değişkenler. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (23), 200-208.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (10. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ünveren, D. (2020). Türkçe öğretiminde mizah: ders kitapları örneği. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (67), 715-735.
- Yenen Avcı, Y. (2016). Açık Öğretim Ortaokulu ile örgün eğitim kurumlarında okutulan Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 153-160.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2017). 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerik açısından değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), 111-130.